

את זה.

בר : כן, המצאתי לו.

לייבסון : בסוף סימן תרצ"ט עדיין לא המצאת לקלאר זנר את התיזה, למרות שהבטחת לו את זה.

בר : במשך שנת 1939 הגשתי לו אותה.
לייבסון : אבל אז היית נתון ראשון ורובך בהגנה, כנותר באבוגוש. לא היה לך פנאי וכבר לא למדת.

בר : כן, אבל אבוגוש קרובה לירושלים. הייתי בא לעיר ללמוד.

לייבסון : ואחר כך היית נוטר בגן יבנה. זה בדרום. קצת יותר רחוק מאבוגוש. אחר כך היית בגליל. מתי, אם כן, הדרכת בגליל?

בר : בגניבנה הייתי רק חודשיים ואחרי אבוגוש עברתי לירושלים.

לייבסון : ב-1939 היית דוקטור, לדברייך?
בר : נכון.

לייבסון : יש אצלי כאן מיסמך נוסף. רשום עליו שמך. לפי המיסמך ולפי סימון הביקורים בשעורים אתה רשום כתלמיד-מחקר. האם תעודה זו שלך?

בר : כן.
לייבסון : אבל לפי מיסמך זה לא היית יכול להיות בעל תואר דוקטור. למה לא רשמית תואר זה ליד שמך בשאלון הקבלה?

בר : אני הייתי תלמיד-מחקר. כך גם קיבלתי את הסרטיסטיקאט. אחרת לא הייתי מקבל אותו. אולי יש בידך גם סרטיקאט זה שתוכל להראות אותו לי? (צחוק בקה?)

★ ★ ★

קרבות מאדריד

לייבסון : אתה זוכר, דוקטור בר — או, סליחה — מר בר, את קורס הפיזיקה בקיסריה ב-1942? הרצית שם ובדקת את התימרון.

בר : זה היה קורס מפקדי חבלים ואזורים, אבל זה היה בגבעת-חיים ולא בקיסריה. יכול להיות שזה היה ב-42' ושם גם הדרכתי. היה גם תימרון נוספים בקיסריה.

לייבסון : שם היה גם אחי ושמע את הרצאתך. סיפרת שאתה קצין הבריגדה הבינלאומית בספרד.

בר : לא נכון!
לייבסון : כן נכון!

בר : לא נכון!
לייבסון : כן נכון!

בר : לא, אדוני. לא סיפרתי זאת עד 1946. מאוחר יותר סיפרתי זאת שוב, כאשר היו שני מטות לוחמים במלחמת השחרור.

השופט קנת : לשם מה היית צריך לספר לחוקריך שהיית בבריגדה זו?

בר : זה הפך אצלי לחלק בלתי-נפרד מהביוגרפיה שלי. סיפרתי זאת באופן אוטומטי. חוץ מזה, זה בכלל לא שייך לעניין ההאשמות.

לייבסון : (מגיש הודאה בשפה האנגלית, שכתב בר ב' שעה מעצרו): הסיפור כאן במימך שונה מהסיפור שלך שהשמעת בבית-המשפט. באותו וידוי סיפרת, שכבר ב-1945 התחלת לספר על ספרד... כאדם שלמד לפחות, אתה זוכר את המצור על מאדריד.

בר : כן.
לייבסון : ולמדת גם על המלחמות מבית לבית ועל קרבות הרחוב?

בר : כן.
לייבסון : וכל הסיפורים שלך על המומחיות בקרבות רחוב התבססו רק על ה-12, 13 ו-14 בפברואר 1934 בחינה. כשדולפוס התקיף את מעוזות הפועלים ואתה יודע שכל הקי רב, "הגדול" הזה היה אפיוודה ולוחמי השוין-בונד התפורזו? אבל הקרב במאדריד היה קרב-רחוב אמיתי שנמשך שנים.

בר : זה נכון.
לייבסון : וכשרומל התקרב לאלכסנדריה ב-1934 ובארץ תיכננו את תכנית זכרון-יעקובי, האם היה חשוב אז הידע של קרבות-רחוב?

בר : נכון.
לייבסון : וכל אדם בעל ניסיון קרבי בקרבות-רחוב היה לו ערך רב? ואתה, כאיש מטה ההגנה, ידעת זאת. לא היה עוד בפניך ד"ר בר, מר בר. לכן הפצת או שמועה זאת שאתה היית הבנאי בין הקולוגלים בספרד, בבריגדת טלמן הידועה של קבוצת דוברי גרמנית.

בר : כן, דיברתי על זה.
לייבסון : למה לא כתבת על זה בהודאה שלך מה-20 באפריל 1961? למה לא כתבת על זה?

בר : לא. זאת לא חפצתי. לא אמרתי שהייתי בבריגדת טלמן. השמועה הייתה שהייתי קצין בבריגדת טלמן בשנים 36-38. אבל את זאת לא הפצתי רק ב-1946 לכל המוקדם. יכול להיות שעשיתי את זה כבר בחודש האחרון של 45. אחר-כך הפצתי את זה רק כשהקימו את שני המטות בהגנה.

לייבסון : מדוע לא דיברת קודם על המיכרוזים במטות? **בר :** זה היה מוכרזי תקופה פרובלמאטית של אנשים שאני מאד מעריץ אותם. אני לא מספר ברצון על תקופה זאת. היא פרובלמאטית למדי לגבי מר בן-גוריון. לא רציתי ב' התחלה לדבר על הימים ההם.

לייבסון : אבל המטות לספר במשך עשרים יום, עד עשרים באפריל, את אגדת ספרד.

בר : (שותק).

★ ★ ★

פגישה שלא היתה בזורשה

לייבסון : השם קומאר אומר לך משהו?

ריכוז האוכלוסייה היהודית בהר-הכרמל, למלחמת מצדה שניה בפולש הנאצי.

באותה תקופה פעלו המטה הרשמי, ומטה היועצים ליד בנין. כל מטה היה מציע תוכנית לכל פעולה ובניין היה בוחר זאת שמצאה חן בעיניו.

בר : אמרתי שהכרתי אותו בספרד. זה לא היה נכון.

לייבסון : אני מקרא קטע מהודאתך מה-14 לאפריל. ב-1937 הכרתי קצין פולני בשם קומאר, שלחם בבריגדה הפולנית בספרד. התיידדנו כשהייתי קצין מיבצעים...

נפרדתי ממנו בפאריס. ב-1956 קראתי מאמר, בו דובר על קומאר לאחר מלחמת העולם השנייה... נדמה לי שהוא שר בחטון אצל גומולקה?

בר : נכון.
לייבסון : ב-1958 סיפרת לעיתונאי מסויים שנפגשת עם קומאר בזורשה. סיפרת שכשהיית בביקור בברלין טיילת במזרח ברלין וראית פתאום בית גדול. שאלת של מי הבית ואמרו לך שזו הצירות הפולנית. נכנסת לצירות וביקשת שיקשרו אותך מיד עם השר, שהוא ידריך מימי ספרד. סיפרת שהוא שמח לשמוע את קולך ושלה אחריו להביא אותך לזורשה. בחרשה בילית יומיים בשיחות עם השר שלחם איתך בספרד. נכון?

בר : זה נכון שסיפרתי כי פגשתי אותו. **השופט קנת :** אתה מכיר אותו?

בר : לא.
קנת : למי סיפרת על אותה פגישה כביכול?

בר : לעורך הארץ. גרשום שוקן. זה היה בעיקבות שיחה על שינוי מדיניות הגוש המזרחי כלפי ישראל. אני אמרתי שמפולין תצא יוזמה לזה, והסתמכתי כאילו על שיחה עם קומאר. סיפרתי לו שאני מכיר אותו משם. לא פירסתי את מקום הפגישה ולא את סיורי התחבורה, אבל אמרתי שנפגשנו.

לייבסון : מדוע סיפרת זאת בדיוק?
בר : עבדתי אז בשביל אותו עיתון והיו לי פגישות עם העורך, שם דנו על מדיניות העיתון לגבי בעיות שונות. שוחחנו על בעיית ישראל והגוש המזרחי. הסיפור על קומאר היה מיועד לעודד את העורך לתמוך בגישה שלי לכעיייה.

לייבסון : אתה עיתונאי?
בר : לא היה לי מעולם כרטיס עיתונאי. הייתי תמיד אומר על עצמי שאני "אדון שכותב לפעמים בעיתונים". זה ביטוי שלקחתי מארתור שניצלר.

לייבסון : מכרת לו "ברון"?
בר : זה לא ברון.

לייבסון : או איך קוראים לזה העתונאים — "לוקש". נכון?

למכר לוקשים.
לייבסון : אבל היית צריך להאדיר את עצמך, לכן סיפרת לו את זה.

בר : לא. היו לי פגישות כל שלושה שבועות עם שוקן על מדיניות העתון. אני רציני לעודד אותו לראות את הפרספקטיבות באור ורוד יותר. אני ידעתי שמה שאני

על מה שנעשה שם.

לייבסון : (מוציא את הספר „במעגל בעיות הבטחון“): אבל הספר הזה שלך יצא בעברית כאן בארץ, וגם כאן כתוב שסיילת את האקדמיה הצבאית באוסטריה.

בר : אני לא כתבתי את זה. כתבתי באנגלית ואחר כך תירגמו וזה מה שיצא.

לייבסון : (מוציא ספר צרפתי שהוגש כמיסמך על-ידי בר, ומצביע על תמונת המחבר בגב הספר): אתה מכיר את האיש הזה?

בר : כן. זהו מיקשה.

לייבסון : מי זה מיקשה?
בר : פרשן צבאי צרפתי נודע.

לייבסון : האם הוא לחם במלחמת האזרחים בספרד?
בר : כן. זאת אומרת, הוא אימרו שהוא לחם. אני לא יודע אם הוא היה שם.

לייבסון : אחד אפס לטובתך, בר. מתי נפגשת עם מיקשה לראשונה?
בר : זה היה בפאריס, בשנת 1958.

לייבסון : באותה פגישה דיברתם על מלחמת ספרד?
בר : לא נכון.

לייבסון : תזכור, בר, שבפגישה הזאת נוכח עוד מישהו. זה היה סגן הניספח הצבאי בפאריס, בן-דודי. והוא חי וקיים. אומנם עכשיו הוא לא בארץ, אבל תוך 24 שעות אפשר להביא אותו לכאן.

בר : כן, זה היה כך. דיברנו על ספרד.

לייבסון : ואתה אמרת לו: „אנחנו חיינו יחד במפקדת הדיביויה“.

בר : לא נכון. אני אמרתי רק שהיינו שכנים בחזית. ומיקשה ענה לי: „א לתדבר על הימים ההם. הם היו קשים ואינני רוצה לזכור איתם.“ זה כל מה שדובר על ספרד.

לייבסון : מדוע שאלת מיקשה את זאת? אולי רצית לעשות רושם על בן-דודי?
בר : נכון.

לייבסון : אבל השנה היא כבר 1958 ולא 1947. מדוע אתה רוצה לעשות רושם כזה?
בר : זה כבר הפך לחלק אינטגרלי מחיי. לפעמים האמנתי לעצמי שלחמתי בספרד.

לייבסון : אוטוסיגסטיה?
בר : אולי.

(המשך החקירה — בדלתיים סגורות).

★ ★ ★

מהי האמת?

איתו שבע עצמו בו נעצר ישראל בר התקיים בלונדון משפטו מרגל רוס. אותו מרגל ישב באנגליה 13 שנים כדרכון קנדי. הדרכון היה על שמו של אורח קנדי שנהרג במלחמת האזרחים בספרד.

עם חברתו, אורה זהבי

הוא לא היה המרגל היחיד שנשלח על-ידי אותה מעצמה בעולם. חוקריו של בר העלו גם הם השערה דומה. היו להם כמה סיבות לכך. הראשונה הייתה העובדה, שבר לא נימול. הוא טען שהוריו היו מתבוללים ולכן הניחו לו את האפשרות לבחור בדת הרצויה לו, לכשיגדל. אך לייבסון לא נמנע מלהעלות אפשרות זאת, כבר בשאלתו הראשונה, כשהוסיף לשמו של בר את השם מאריה. הוא ידע שזה שם נוצרי מובהק.

אפשרות שניה להשערה כזאת הייתה דבקתו הרבה של בר ב„קומפלסק הספרדי“, גם לאחר 19 ימים בכלא. כאשר נבחל מפני האשמה החמורה והודה בכל מעשיו. אך האם סיפר את האמת? האם לא נסוג האדם הגמיש מפני לחץ המסיבות ויצר לעצמו ביוגרפיה חדשה, כשהוא מודה בשקריו רק כדי לחפות על ביוגרפיה אחרת אמיתית? אך פרטים אלה לא היו מעניינה של הקטיגוריה; היא עסקה רק בהוכחת אשמת הריוגול, אותה אשמה המושמעת בדלתיים סגורות. הסניגוריה, מצידה, ודאי שלא הייתה מעוניינת בליבוך סופי של הבעיה.

לכן, גם בסיום חקירת הדלתיים הפתוחות, נשארו שאלות רבות ללא תשובה. יש כל הסיכויים, שגם אחרי שיסתיים הדיון בשאלת הריוגול יישאר השאלה האישית, של הזהות האמיתית, ללא פתרון. בחלל הישראלי תמשיך לנסר השאלה: „מי אתה, מר בר?“

מספר לו הוא בדרך כלל הקו של פולין. קראתי על זה בעתונים ודיברתי עם פולנים אחרים. אבל כדי לתת לזה מישקל הסתמכתי על אותה אישיות.

לייבסון : נפגשת עם איש ש.ב. בחמישי באפריל, וב-19 לאפריל. ב-19 לאפריל הוא אמר לך שנפגשת איתו בפולין, ואז נסוגות מהר ואמרת שנפגשת איתו באירופה ולא באירופה המזרחית. נכון?
בר : נכון.

★ ★ ★

אחד-אפס לטובתך

לייבסון : אתה גם אמרת בתחילה שסיימת אקדמיה צבאית.

בר : מעולם לא גמרתי אקדמיה צבאית ומעולם לא אמרתי זאת. אני גמרתי רק בית-ספר צבאי בצבא האוסטרי.

לייבסון : אבל העודות אין לך?
בר : לא, הן הלכו לאיבוד.

לייבסון : העודה של פקיד בדרגה חמישית בקרן היסוד בחינה שמרת, אבל אלה לא?
בר : (שותק).

לייבסון : אבל בספר הגרמני שהוסיף במינכן כתוב שאתה חניך האקדמיה הצבאית על שם תרזיה בחינה?
בר : הם הוציאו את זה בגרמניה ואני לא יכול להשגיח